

İki Pencereden Kadın

Women Through Two Windows

Emine BAKIRLIOĞLU

Köprü Dergisi Makale Yarışması Birincisi/2021

Essay Contest Winner/2021

Özet

Kadın, erkekten farklı olarak daha çok cinsiyetiyle ve cinsiyetinin beraberinde getirdiği sorumluluklar ile toplumsal hayatta yer edinmiştir. Ancak kadının annelik vasfı ile birlikte gelen rolü, sosyal süreçlerin onun aleyhine işlemesine neden olmuştur. Toplum mühendisliğinin hemen her aşamasında kadına çizilen bir sınır bulunmaktadır. Kadının konumunu iyileştirmek iddiasıyla sahneye çıkan toplumsal değişimler ise kadını bir meta haline getirmiştir. Günümüzde kadınlar iki seçenek arasında bırakılmaktadır: ya cinsiyetler arası bir hiyerarşinin varlığını kabul edip ikinci sıraya kendisini yerleştirecek, ya da tam eşitliği kabul edip erkeklerle aynı konumda olduğunu ispatlamaya çalışacaktır. İslâmiyet'in insanlardan istediği bunlardan ikisi de değildir. Çünkü Cenab-ı Hak insanları farklılıklar üzerine yaratmıştır ve bu farklılıklar kulluğun bir parçasıdır. Ancak aynı zamanda takva dışında hiçbir şeyi de üstünlük sebebi olarak kabul etmemiştir. Bu nedenle kadınların dünyevi ve uhrevi saadetleri İslâmiyet dairesindedir.

Anahtar Kelimeler: Kadın, eşitlik, özgürlük, İslâmiyet, değişim, farklılık, fitrat

Abstract

Women, unlike men, have acquired a position in social life with their gender and the responsibilities brought by their gender. However, the role of women that comes with motherhood has caused the social processes to work against them. There is a limit drawn for women at almost every stage of social engineering. On the other hand, social changes that emerged with the claim of improving the position of women, have made women a commodity. Today, women are left between two choices: either accepting the existence of a gender hierarchy and placing themselves in the second place, or accepting full equality and trying to prove that they are in the same position with men. Neither of these is what Islam requires from humans. That's because God created humans on the basis of differences and these differences are a part of servitude. However, at the same time, He did not accept anything other than taqwa as a reason for superiority. Therefore, the worldly and otherworldly bliss of women is within the scope of Islam.

Key Words: women, equality, freedom, Islam, change, difference, human nature

Giriş

İnsanlar kadın ve erkek olmak üzere iki cins olarak yaratılmakla birlikte, gerek geçmişe gerek günümüze bakıldığında görülmektedir ki bu iki cinsten sosyal konumu açısından tartışma konusu olan hep kadın olmuştur. Kadının nasıl olması gerektiği, nasıl olmaması gerektiği, nerede bulunması gerektiği, nerede bulunmaması gerektiği toplumlar için daima önemli olmuştur. Sosyal bilimler literatüründe “kadın” konusu oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Toplumsal cinsiyet üzerine çalışmalar yapılmakta, kadının toplumdaki konumu tartışılmakta, var olan sorunların kaynağı aranmakta ve çözüm önerileri sunulmaktadır. Gerek hukuki gerek kültürel bağlamda kadının konumunu iyileştirmeye(?) yönelik adımlar atılmaya çalışılmaktadır. Bu da şu soruları beraberinde getirmektedir: Neden kadınlar tüm bu sorunların odak noktası konumuna geldi? Kadının konumu gerçekte ne? Bu soruların cevabını bulmak için ise insanlığın kadına bakışının anlaşılması gerekmektedir. Hem mikro hem de makro ölçekte kadının toplumsal konumunun, daha doğrusu “kadın” kavramının insanlar ve toplumlar için ne ifade ettiğinin kavranması, bizi bu soruların cevabına götüren yoldaki en önemli basamaklardan biridir. Dünyaya bakış açıları, insanların olaylara, kişilere, durumlara yönelik davranışlarını belirlemektedir. Bunun adı ister bir ideoloji olsun ister bir din ister başka bir şey, bireylerin dünyaya yönelik algısını ve davranışlarını etkileyen bir düşünce sistemi daima olagelmıştır. Bu nedenle bu sistemi anlamaya çalışmak ‘Kadın’ konusunu anlamanın da önemli basamaklarından birisidir.

Bediüzzaman Said Nursi, İslâmiyet’i “İnsaniyet-i kübra”⁽¹⁾ olarak tanımlamaktadır. Yani bir insanın ulaşabileceği en üst seviyeyi İslâmiyet belirlemiştir ve bu seviyeye ancak İslâmiyet dairesinde ulaşılabilir. Aynı şekilde kadınların uhrevi ve dünyevi saadetleri de ancak İslâmiyet dairesi içerisinde olabilir.⁽²⁾ Risale-i Nur’da geçen bu ifade ise akıllara şu soruyu getirmektedir: “Neden kadının dünyevi ve uhrevi saadeti İslâmiyet dairesinde gerçekleşebilir? İslâmiyet kadına ne vaat ediyor? İslâmiyet dairesi içerisinde, dairenin dışında olmayan ne var?” Bu soruların cevaplanabilmesi için iki dairenin kıyaslanması ve birbirine göre eksik veya fazla olabilecek yönlerinin ve ‘kadın’ kavramına bakış açılarının tespit edilmesi gerekmektedir. ‘İslâmiyet dairesinin dışı’ndan kastedilen, gayrimüslimler veya başka belirli bir grup değildir. İslâm’ın hükümlerine uygun olmayan her şey anlaşılabilir. Burada önemli olan, Risale-i Nur’da söz konusu edilen ‘saadet’in neden İslâm dairesinde olduğunun anlaşılmasıdır. Bu çalışmada İslâmiyet dairesinin dışından kastedilenin ne olduğu anlaşılmaya çalışılacak, önce dairenin dışına, daha sonra da içine Risale-i Nur perspektifi ile bir bakış açısı sunulacaktır.

1 Nursi, B. S. (2012). Eski Said Dönemi Eserleri/Divan-ı Harb-i Örfi. İstanbul: Yeni Asya, s. 142

2 Nursi, B. S. (2012). Lem’alar. 24. Lem’a. İstanbul: Yeni Asya, s. 261

Eski Çin toplumunda kız çocuklarına isim yerine numara verilmiştir. Romalılarda kadına eşya muamelesi yapılmış, cahiliye dönemi Arap toplumunda kişinin kız çocuk sahibi olması dahi utanç sebebi olmuştur.

Kadının Kısa Tarihi

“Kadın; erkek gibi insani bir varlık olduğu halde, tarih boyunca çok farklı olarak algılanmış ve farklı tartışmaların konusu olmuştur.”⁽³⁾ Bu gerçeğin karşımıza çıkan en önemli sebebi ise kadının çocuk doğurma ve yetiştirme rolüdür. Bediüzzaman, insanın en tesirli mualliminin, onun annesi olduğunu söylemiştir.⁽⁴⁾ Toplumun bireylerden oluştuğu ve her bireyin niteliğinin toplumun niteliğini belirleyici konumda olduğu düşünüldüğünde, kadının yalnızca anne rolüyle toplumun şekillenmesinde ne kadar büyük bir etkiye sahip olduğu anlaşılacaktır. Ancak kadının bu konumu daha çok onun aleyhine işlemiştir ve halen de öyle olmaktadır. Postmodern feminizmin öncüsü olarak kabul edilen Judith Butler, insanları birbirlerinden farklılaştıran birçok özellik varken neden insanların kategorize edilmesinde cinsiyetin temel oluşunu kadının doğurganlık özelliği ile açıklar.⁽⁵⁾ Radikal feministler ise toplumsal süreçlerin kadının aleyhine işlemesine neden olduğunu düşündükleri için doğurganlığa karşı çıkarlar.

İstisnai durumlar olabilmekle birlikte, tarihî seyir içerisinde kadın, erkeğin yanında ikinci planda kalan bir varlık olmuştur. Hatta zaman zaman kadının insan olup olmadığı tartışılmış, kadının erkek için yaratılmış bir varlık olduğu düşüncesi kabul edilmiştir. Kadınların ikinci planda olduğu ataerkil toplumlardan önce, kadının toplumda daha baskın olduğu anaerkil toplumların varlığı fikri, özellikle feminist tarihçiler tarafından kabul görmektedir. Eşitsizlik algısının kas gücü ve doğurganlık olmak üzere iki etken etrafında şekillendiği düşünülmektedir. Eski Çin toplumunda kız çocuklarına isim yerine numara verilmiştir. Romalılarda kadına eşya muamelesi yapılmış, cahiliye dönemi Arap toplumunda kişinin kız çocuk sahibi olması dahi utanç sebebi olmuştur.⁽⁶⁾ Orta çağ Avrupa’sında kadınlar şeytani varlıklar olarak görülmüş, bu düşmanlığın bir dışavurumu olarak binlerce kadın cadı diye yakılmıştır. Endüstri devrimi ile birlikte ucuz iş gücü olarak adeta bir sömürü nesnesi haline gelen kadınlar, zamanla kamusal alanda daha fazla görünür olmaya başlamış, buna bağlı olarak gelişen hak arama çabalarıyla dönemin feminist hareketleri ortaya çıkmıştır.

Sanayi sonrası dönemde kadınların sosyal hayata katılımları giderek politik bir hal almış, kadının kamusal alandaki görünürlüğü ülkeler için medeniyet seviyesinin bir ölçüsü haline gelmiştir. Türkiye’nin ‘modernleşme’ geçmişinde de bu ölçünün varlığı görülmektedir. Özellikle Türk toplumunun batılılaşma hedefi ve çabası içerisinde geçirdiği iki önemli basamak olan Tanzimat ve Cumhuriyet dönemlerinde kadınların konumu çokça tartışılmış, bu yönde değişikliklere gidilmeye çalışılmış, kadınların kamusal alandaki varlığı ülkenin medeniyet seviyesi için hayati olarak görülmüştür.

3 Bayram, S. (2011). Tarih Boyunca Kadın ve Türk Edebiyatında Değişen Kadın İmgesi, Köprü, 113. Sayı, s. 109
4 Nursi, B. S. (2012). Lem’alar. 24. Lem’a. İstanbul: Yeni Asya, s. 260
5 Butler, J. (2005). Cinsiyet Belası. İstanbul: Metis
6 Erbay, H. (2019). Tarihsel Süreçte Dünyada ve Türk Toplumunda Kadın Algısı ve Haklarının Gelişimi Üzerine Bir Değerlendirme, Ege Sosyal Bilimler Dergisi, 2. Sayı, 1. Cilt, s. 6

“Diğer bir ifadeyle kadın, ‘Batılılaşmanın simgesel bir göstergesi’ haline gelmeye başlamıştı.”⁽⁷⁾ Ancak bu değişim toplumun her kesimi tarafından kabul edilmediği için fikir ayrılıklarına neden olmuş, kadın konusu adeta bir toplumsal sorun halini almıştır.

Toplumun Dümeni Olarak Kadın

Yukarıda da değinildiği gibi kadının sosyal hayattaki konumu toplum için daima önem taşımıştır ve halen de taşımaktadır. Özellikle toplumun bir değişim ve dönüşüm içerisine girdiği dönemlerde bu konumun biçimlendirilmesi, yapılmak istenilen değişimin yönünün ve niteliğinin tayin edilmesi bakımından önemlidir.

Ancak söz konusu değişim ve dönüşüm dönemlerinde kadının konumunun bu kadar önemli olmasının sebebi, gerçekten kadınların konumunun iyileştirilmek istenmesi veya kadına değer verilmesi değildir. Bu durum kadının yaşantısının toplumun konumu ile doğrudan bağlantılı olması ile ilgilidir. Amaçlanan şey kadının refahı değildir, kadının yaşantısındaki değişimin toplumda ve daha önemlisi ülkenin dünyadaki konumunda yapacağı etkidir. Bu nedenle dönemin konjonktürü neyi gerektiriyorsa, o zamanın “ideal kadını” o olmaktadır. Toplumun sekülerleşmeye doğru gittiği bir dönemdeki ideal kadın imajı ile muhafazakarlığın revaçta olduğu dönemdeki ideal kadın imajı birbirinden farklıdır. Ancak şu bir gerçektir ki kadın, gerek üstlendiği rol itibarıyla gerek başka faktörlerin etkisiyle toplumun niteliğini etkileyebilecek bir konumdadır. Bu nedenle kadının değişmesi demek toplumun değişmesi demektir. Dolayısıyla kadının toplum içerisindeki konumu daima hayati önem taşımıştır ve taşımaktadır. Bediüzzaman’a göre kadınlar yanlış yollara sevk edilerek İslâm toplumlarına zarar verilmeye çalışılmaktadır:

“Bildim ki, nasıl İslâmiyetin hayat-ı içtimaiyesine ve dolayısıyla din-i İslâma zarar vermek için, gençleri yoldan çıkarmak ve gençlik hevesâtıyla sefahete sevk etmek için bir iki komite çalışıyormuş. Aynen öyle de biçare nisâ taifesinin gafil kısmını dahi yanlış yollara sevk etmek için bir iki komitenin tesirli bir surette perde altında çalıştığını hissettim. Ve bildim ki, bu millet-i İslâma bir dehşetli darbe, o cihetten geliyor.”⁽⁸⁾

Kısaca kadının değişimi toplumun değişimini netice vermektedir. Bu açıdan tarihe bakıldığında, kadın tıpkı bir dümen görevi görmektedir. Dönemlere göre ideal kadın/makbul kadın profili değişmektedir. Özellikle Batılılaşma dönemlerinde bu profil liberal söylemler etrafında gelişmiştir. Güleçyüz’e göre Türkiye’deki Kemalist reformlar kadının kıyafetini çağdaşlaşma projesinin ayrılmaz parçası olarak ele almış, bazı aydınlar Batılılaşmanın bilim, eğitim gibi alanlardan önce kadınlar üzerinde gerçekleşmesi gerektiğini savunmuşlardır.⁽⁹⁾ Kadının erkekle eşit konuma getirilmesi ve

Kadının değişimi toplumun değişimini netice vermektedir. Bu açıdan tarihe bakıldığında, kadın tıpkı bir dümen görevi görmektedir.

7 Burak, B. (2011). Cumhuriyetin “Makbul Kadınları”. Köprü, 113. Sayı, s. 38

8 Nursi, B. S. (2012). Lem’alar. 24. Lem’a. İstanbul: Yeni Asya, s. 261

9 Güleçyüz, Y. (2008). Dünden Bugüne Tesettür..., Başörtüsünden Türbana Tesettür, Yeni Asya Neşriyat Araştırma Merkezi, İstanbul Yeni Asya, s. 54

“Günümüz kadınları genelde toplumda tartışılan iki düşünce arasında kalmaktadırlar. Birinci görüşe göre kadınların birinci görevleri iyi bir eş, iyi bir anne olmalarıdır. İkinci görüş ise kadının her şeye sahip olmaları gerektiğini savunur.”

bununla birlikte gelen sözde özgürleşme hareketinin Batı medeniyetinin anahtarı olması beklenmiştir. “Hümanist idealler ışığında, eşitlik fikri belirlenmekte, kadın insanlık mertebesine eriştikçe, ülkenin de medeniyet dairesine gireceğine inanılmaktaydı... Geleneklerin zembereği olan kadınları özgürleştirmek demek, medeniyetin yolunu açmak demektir.”⁽¹⁰⁾

Kadının özgürleşmesi konusuna geçmeden önce şu noktanın da anlaşılması önemlidir: Kadının toplumun mihenk taşı olarak görülmesi ve buna bağlı olarak çeşitli yönlendirmelere tabi tutulması yalnızca toplumsal değişim noktasında düşünülmemelidir. Kadın yalnızca değişimin parçası değil, aynı zamanda yozlaşmanın önünde bir settir. Said Halim Paşa'nın Tanzimat döneminde aydınlar arasında tartışma konusu olan 'kadınların özgürlüğü' için kullandığı "...hiçbir medeniyet, hiçbir vakitte kadın hürriyeti ile başlamadığı gibi aksine bütün medeniyetlerin kadınların tam hürriyetlerini ele geçirmeleri ile mahvolup gittikleri tarihin en gerçek olaylarından biri olarak sabittir"⁽¹¹⁾ ifadesi bunun örneğidir.

Anlaşılabileceği üzere farklı ideolojilerin kadına biçtiği roller de farklılaşmaktadır. Bilhassa 1930'lu yıllardan bu yana giderek kutuplaşma eğilimine giren bu roller arasında seçim yapmak, Türkiye'deki kadınlar için giderek daha zor bir hal almaktadır. “Günümüz kadınları genelde toplumda tartışılan iki düşünce arasında kalmaktadırlar. Birinci görüşe göre kadınların birinci görevleri iyi bir eş, iyi bir anne olmalarıdır. İkinci görüş ise kadının her şeye sahip olmaları gerektiğini savunur.”⁽¹²⁾

Meta Olarak Kadın

Bediüzzaman'ın “Mimsiz medeniyet, taife-i nisâyı yuvalardan uçurmuş, hürmetleri de kırmış, mebzul metâı yapmış”⁽¹³⁾ ifadesi, günümüz medeniyetinin kadına bakış açısını özetler niteliktedir. Kadınların yüzyıllardır ikinci plan insan konumunda bulunmasına bir tepki olarak, kadını hak ettiği insanlık mertebesine getirme iddiasıyla yola çıkan kadın hareketlerinin faaliyetleri ve kadın haklarını iyileştirme adına yapılan çeşitli politik ve sosyal hamleler bunu doğrulamaktadır. Kadınlar günümüzde sosyal hayatın hemen her alanında yer almaktadır. Ancak zaman içerisinde bu yerin niteliği öyle bir noktaya gelmiştir ki, kadının sosyal hayata katılımını artırmak adına devamlı olarak faaliyet gösteren feministler dahi bugün bundan rahatsızlık duymaktadır. Bunun nedeni ise erkeklerin toplumdaki konumlarının daha çok kendi kimlikleri üzerinde, kadınlarınkinin ise cinsiyetleri üzerinde şekillenmesidir. Buna en bariz örnek medyadır. Film ve dizilerden reklamlara, sosyal medyadan gazete haberlerine kadının yer alışı şekli daha çok bedeni veya toplumsal cinsiyet rolleri üzerinden olmaktadır. Kadın tüketimin merkezi haline getirilmiş, reklam şirketlerinin ürünlerini satmak için

10 Göle, N. (1994). Modern Mahrem. İstanbul: Metis, s.29

11 Göle, N. (1994). Modern Mahrem. İstanbul: Metis, s.30

12 Bayram, S. (2011). Tarih Boyunca Kadın ve Türk Edebiyatında Değişen Kadın İmgesi. Köprü, 113. Sayı, s. 113

13 Nursi, B. S. (2013). Sözler. Lemeat. İstanbul: Yani Asya, s. 667

kullandıkları bir görsel halini almıştır. “Bu bağlamda görsel basının reyting hesabını, yazılı basının da tiraj hesabını kadın bedeni üzerinden yaptığını söylemek mümkündür.”⁽¹⁴⁾

İşin başka bir boyutu ise toplumun gözüne sokulan bu ‘ideal kadın’ algısının insanları tek tipleştirmeye yönelik olmasıdır. İdealin dışında kalanların da kendisini bu sınırlar içerisinde sokmaya çalışması yeni sektörlerin gelişimi için zemin hazırlamakta, Bediüzzaman’ın “mebzul meta” ifadesini bugün doğrulamaktadır.

“Reklam afişleriyle, sinema filmleriyle, TV dizileriyle, gazetelerin son sayfalarıyla, defilelerle ‘ideal model’ piyasaya sürülür. Bu aslında olmayan ‘bakılacak’ bir kadındır. Zira gelişen teknoloji sayesinde bilgisayar düzeltmeleriyle hepsi ‘photoshoplu’dur! Kadınların bu ‘ideal modele’ benzemeye çalışması ciddi bir endüstri sektörünün doğmasına sebep olmuştur.”⁽¹⁵⁾

Özkul’a göre ise İkinci Dünya Savaşı sonrasında gelişen endüstri, kadını hedef haline getirerek “çalışan ve tüketen” kadın imajına teşvik etti.⁽¹⁶⁾ Gerçekten de kadınların bu derece tüketim merkezi haline getirilmesi feministleri dahi rahatsız etmektedir.

Sadece kadının medyadaki konumu ile ilgili onlarca araştırma yapılmıştır. Bu konudaki genel görüş ise kadının adeta bir meta haline getirilmiş olması ve medyadaki konumunun erkeğin edindiği konumdan büyük ölçüde farklı olmasıdır. Bu durum kadının toplumda daha iyi bir konuma yerleşmesinin görünürlüğü ile doğrudan bağlantılı olmadığını göstermektedir. Kadın cinayetleri ve şiddet gibi ‘kadın’ ekseninde gelişen birçok toplumsal sorun bulunmaktadır. Bediüzzaman’ın bahsettiği mimsiz medeniyet ise toplumdaki tek sorun kadınların gözlerden irak olmasımı gibi kadını sergilemeyi kendisine amaç edinmiş, bir görsel meta haline getirerek sözde hak ettiği konuma getirmeye çalıştığı kadını kendi elleriyle en aşağıya indirmiştir. Yine Lemeat adlı eserinde Bediüzzaman, söz konusu suretperestlik hakkında şöyle söylemektedir: “Nasıl meyyite bir kariya nefsanî nazarla bakmak nefsin dehşetle alçaklığını gösterir. Öyle de rahmete muhtaç bir biçare meyyitenin güzel tasvirine müştehiyâne bir nazarla bakmak, ruhun hissiyât-ı ulviyesini söndürür.”⁽¹⁷⁾

Güçlü Kadın

Kadınların sosyal konumlarını iyileştirmek adına yapılan çalışmaların bir başka odak noktası kadını erkekle eşit konuma getirmektir. Ancak bu eşitlik, hak ve hukuk alanındaki eşitlik olmaktan çıkmış, hayatın her alanında kadınları erkeklerle rekabete sokan bir sisteme evrilmiştir. “Güçlü kadın” mesajları ile devamlı olarak kadınlar erkeklerle bir yarış içerisinde sokulmaya

Kadınların sosyal konumlarını iyileştirmek adına yapılan çalışmaların bir başka odak noktası kadını erkekle eşit konuma getirmektir.

14 Büyükbaykal, C.I. (2007). Medyada Kadın Olgusu, İletişim Fakültesi Dergisi, 28. Sayı, s. 21
15 Güleçyüz, Y. (2011). ‘Tesettür Risalesi’ Üzerine... Köprü, 113. Sayı, s. 98
16 Özkul, O. (2011). 20. Yüzyıl’dan 21. Yüzyıl’a Geçişte Kadın Rolündeki Değişmeler ve Bu Sürecin Muhafazakâr Kadınlar Üzerindeki Etkileri. Köprü, 113. Sayı, s. 31
17 Nursi, B. S. (2013). Sözler/Lemeat. İstanbul: Yani Asya, s. 667

*Mıknatısın aynı
kutuplarının
birbirini itmesi
gibi insanlarda
da birebir aynılık
tesanüdü engelle-
yebilmektedir.*

çalışılmaktadır. Öyle ki artık aileden, eğitim kurumlarına, iş hayatından sosyal hayata kadar erkek ve kadının bir arada bulunduğu her yapılanma bir yarış arenasına dönmüş durumdadır. Okullarda kız ve erkek çocuklarının birbirlerine göre başarı oranları hesaplanmakta, iş hayatında kadınların tüm meslek dallarında erkeklerle aynı oranda var olmaya ne kadar yaklaştıkları gözlemlenmekte, aile içi ilişkiler giderek bir güç ilişkisine dönüşmektedir. Böylece kültürel normlarla fazlasıyla baskı altına alınmış olan kadın, bir taraftan da cinsiyetler arası mücadeleye tabi tutulmaktadır. Kısaca kadını özgürleştirmek ve refaha kavuşturmak adına yola çıkan sistem, onu daha çok baskı altına almıştır. Bunun nedeni ise bu sistemin kadın ile erkek arasındaki farklılıkları görmek istememesi, reddetmesi ya da üstesinden gelmeye çalışmasıdır. Oysa birbirinden farklı olarak yaratılmış iki ayrı insanı birbirine benzetmeye çalışmak farklılıkları kabullenmemektir ve iki tarafa da zarar vereceği şüphesizdir. Cenab-ı Hak kadını ve erkeği farklı yaratmıştır ve bu farklılığı bir üstünlük ölçüsü olarak koymamıştır.

Bediüzzaman'a göre "Temasül tezaadın sebebidir."⁽¹⁸⁾ Yani iki şey arasındaki benzerlik o iki şeyin birbirine zıt düşmesine neden olmaktadır. Mıknatısın aynı kutuplarının birbirini itmesi gibi insanlarda da birebir aynılık tesanüdü engelleyebilmektedir. Lemeat adlı eserinde geçen "Sefih erkekler hevesâtına uyararak kadınlaştığında; nâşize kadınlar da hayasızlıkla erkekleşir" cümlesi cinsiyetler arası bu benzerliğin olumsuz sonuçlarına işaret etmektedir. Yani önemli olan tüm insanları aynı çizgiye getirip birbirlerine benzetmeye çalışmak değil, bireylerin yaratılıştan gelen fitrat kanunlarına uygun hareket etmelerini sağlayabilmektir. Kadın erkeğe ne kadar benzerse benzesin cinsiyete dayalı sorunların çözülememesinin, hatta ortaya yeni problemler çıkmasının sebebi budur. Kur'an-ı Kerim'de "Ey insanlar! Biz sizi bir erkekle bir dişiden yarattık..."⁽¹⁹⁾ buyrulmaktadır. Yani Cenab-ı Hak'ın insanları hikmetine binaen iki cins olarak yarattığı şüphesizdir. Bu iki cinsin de hem manen hem maddeten birbirinden farklı yapıda yaratıldığı yine İslâmiyet için reddedilmez bir gerçektir. Durum böyle iken fitrat kanunlarına ters yönde hareket etmenin toplumda olumlu bir etki yapması beklenmemelidir. Risale-i Nur'da geçen şu ifadeler başarılı bir toplumsal değişimin önkoşulunu belirlemektedir:

"Hayat-ı içtimaiye-i beşeriyede bir çığır açan, eğer kâinattaki kanun-u fitrata muvafık hareket etmezse, hayırlı işlerde ve terakkide muvaffak olmaz. Bütün hareketi şer ve tahrîp hesabına geçer. Madem kanun-u fitrata tatbik-i harekete mecburiyet var; elbette fitrat-ı beşeriyeyi değiştirmek ve nev-i beşerin hilkatindeki hikmet-i esasiyeyi kaldırmakla, mutlak müsavat kanunu tatbik edilebilir."⁽²⁰⁾

Buradan da anlaşılacağı üzere; fitrat kanunları ortadan kalkmadığı sürece, çözüm daima onlara uygun hareket etmekten geçmektedir.

18 Nursi, B. S. (2012). Eski Said Dönemi Eserleri/Hakikat Çekirdekleri -1. İstanbul: Yeni Asya, s. 618

19 Hucurat Suresi, 13

20 Nursi, B. S. (2012). Lem'alar. YirmiikinciLem'a. İstanbul: Yeni Asya, s. 232

Hürriyet Perdesi

Bediüzzaman Said Nursi Beşinci Şua'da "Kadın hürriyetlerinin perde-si altındaki dehşetli bir komite"den bahsetmektedir.⁽²¹⁾ Kadının özgürlüğü adına hareket eden, ancak amacı özgürlük olmayan bir yapılanma söz konusudur. Daha önce kadının toplumsal değişimin önemli bir parçası olduğu belirtilmişti. Ancak özellikle Türkiye'nin yakın tarihine bakıldığında, özgürlük vaat edilen kadınların aslında belirli sınırlar içerisinde özgür olduğu anlaşılacaktır. Bu sınırlar ise değişkenlik gösterebilmekle birlikte dönemin sosyal ve siyasi iklimi ile doğrudan ilişkilidir. Hatta siyasi bir malzeme dahi olabilmektedir. Yakın zamana kadar kadınların üniversite kapılarından girmesi için bir engel olarak gösterilen başörtüsü, halen siyasetin propaganda malzemesi olmaktan çıkamamıştır. Cihangir'e göre anayasal bir temeli olmayan bu keyfi yasakla, Batılılaşma hedefli bir toplumsal mühendislik amaçlanmıştır.⁽²²⁾

"Öte yandan demokratik sistemde geniş halk yığınlarının ve onları yönlendiren medya ve entelektüel çevrelerin memnun edilmesi ve hiç değilse küstürülmemesi siyasi partilerin olmazsa olmazıdır."⁽²³⁾ Kadın konusu gibi toplumun farklı şekillerde hassasiyete sahip olduğu bir konu elbette politik bir meseledir ve farklı ideolojilerin bu konuya farklı yaklaşımlarının olması normaldir. Ancak asıl sorun bu yaklaşımların doğuştan gelen hak ve özgürlükleri kısıtlayacak sonuçlar doğurmasıdır. Günümüzde kadın hareketleri oldukça ilerlemiş, hukuki alanda çeşitli kazanımlar elde edilmiştir. Ancak toplumun bakış açısı değişmedikçe bu noktada kalıcı bir çözüm üretilmesi mümkün değildir. Bakış açısının nasıl olması gerektiğini ise Risale-i Nur bizlere tarif etmiştir: "Kadınların saadet-i uhreviyesi gibi saadet-i dünyeviyeleri de ve fitratlarındaki ulvi seciyeleri de bozulmaktan kurtulmanın çare-i yegânesi, daire-i İslâmiyedeki terbiye-i diniyeden başka yoktur."⁽²⁴⁾

'Daire-i İslâmiye'deki terbiye-i diniye'den bahsetmeden önce şunu belirtmekte fayda var: Risale-i Nur'un her konuda olduğu gibi bu konuda da meseleye bakış açısı Müslümanların değil Kur'an'ın penceresindedir. Yani doğrular İslâm'ın doğrularıdır, Müslümanların doğruları değil. Konunun sağlıklı anlaşılması açısından bu oldukça önemlidir. Çünkü Kur'an hakikatin kendisi olmakla birlikte, "doğru İslâmiyet'i ve İslâmiyet'e layık doğruluğu"⁽²⁵⁾ yaşayamamaktan kaynaklanan pek çok toplumsal sorun gibi kadın konusunda da toplumdaki birçok düşünce ve uygulama doğruyu yansıtmamaktadır. İnsaniyet-i kübra olan dine mensup bir toplumda feminizm vb. akımların yaygınlaşmasının nedeni de budur. Her ideolojinin, her akımın, her düşüncenin bir altyapısı vardır. Hepsi insanlığın kendi ihtiyaçlarına farklı yollardan cevap arama şeklidir. İslâmiyet'in fitrat dini olduğu ve

Türkiye'nin yakın tarihine bakıldığında, özgürlük vaat edilen kadınların aslında belirli sınırlar içerisinde özgür olduğu anlaşılacaktır.

21 Nursi, B. S. (2012). Şualar. Beşinci Şua, İstanbul: Yeni Asya, s. 513

22 Cihangir, F. (2008). Türk Modernleşmesi ve 'Tesettür', Başörtüsünden Türbana Tesettür, Yeni Asya Neşriyat Araştırma Merkezi, İstanbul Yeni Asya, s. 52

23 Battal, A. (2020). Siyasetin Kadına Bakışı. Köprü, 152. Sayı, s. 99

24 Nursi, B. S. (2012). Lem'alar. 24. Lem'a. İstanbul: Yeni Asya, s. 261

25 Nursi, B. S. (2012). Eski Said Dönemi Eserleri/Münazarat. İstanbul: Yeni Asya, s. 259

“Elhasıl, ifrat gibi tefrit de muzırdır, belki daha ziyade. Fakat ifrat, tefrite sebep olduğundan, daha kabahatlidir.”

insanlığın tüm ihtiyaçlarına en mükemmel şekilde cevap verdiği düşünülürse, Müslüman toplumlarda İslâmiyet’in hiçbir ideolojiye veya fikir akımına ihtiyaç bırakmayacak şekilde toplum hayatına yerleşmiş olması gerekir. Ancak İslâm’ın tam yaşanamaması, bugün Müslümanları da “izm”lerle karşı karşıya getirmiştir. Bediüzzaman Said Nursi sosyalizmin yayılmasının temelinde zekatın kalkması ve faizin toplum hayatına yerleşmesinin yattığını, sınıflar arası rabıtalının doğru şekilde kurulamamasının toplumda karışa ve ihtilale yol açtığını söylemektedir.⁽²⁶⁾

“Elhasıl, ifrat gibi tefrit de muzırdır, belki daha ziyade. Fakat ifrat, tefrite sebep olduğundan, daha kabahatlidir.”⁽²⁷⁾ Yani bir şeyde aşırıya kaçarak sınırı aşmak, tam tersinin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Ortaya çıkan şey ise öncekinden, yani ifrattan daha tehlikelidir. Bazı kesimlerin İslâm adı altında İslâm’da yeri olmayan kuralları kadınlara dayatması, sahip olduğu hakları elinden almaya çalışması, kadını erkekten aşağı bir varlık olarak görmesi gibi uygulamalar, tam tersi amaçlarla ön plana çıkan ideolojilerin toplum hayatına sirayet etmesinin önünü açmıştır.

Risale-i Nur Penceresinden ‘Cinsiyet’

Bu kısma kadar İslâmiyet dairesinin dışına değinildi. “Kadınların uhrevi ve dünyevi saadetlerinin olduğu” dairenin içini anlamak için ise İslâmiyet’in cinsiyet konusuna bakışının temellerini nelerin oluşturduğunun anlaşılması gerekmektedir.

Cenab-ı Hak kâinatı boşluk ve amaçsızlık kaldırmayacak şekilde yaratmıştır. Yaratılan her varlığın bir gayesi, yaratılışının çok çeşitli hikmetleri vardır. Her şeyin hikmet mizanlarında yaratıldığı bu kâinatta elbette eşref-i mahlûkat olan insanın da bir yaratılış gayesi vardır. Hatta en büyük ve en ulvi gaye insana verilmiştir. “...insanın bu dünyaya gönderilmesinin hikmeti ve gayesi Hâlık-ı Kâinatı tanımak ve Ona iman edip ibadet etmektir.”⁽²⁸⁾

“Ey insanlar! Biz sizi bir erkekle bir dişiden yarattık; sonra da birbirinizi tanıyıp kaynaşasınız ve aranızdaki münasebetleri bilesiniz diye sizi milletlere ve kabilelere ayırdık. Allah katında en şerefliiniz, Ondan en çok korkanınızdır. Muhakkak ki Allah her şeyi hakkıyla bilir, her şeyden hakkıyla haberdardır.”⁽²⁹⁾

Ayette de ifade edildiği gibi Allah’ın insanları farklı yaratmasının sebebi, insanların aralarındaki farklılıkları görüp, bu farklılıklardan yola çıkarak birbirini daha iyi tanımalarını ve birbirinin yardımına koşmasını istemesidir. Bediüzzaman Said Nursi bunu şöyle açıklamaktadır:

“Nasıl ki bir ordu fırkalara, fırkalar alaylara, alaylar taburlara, bölüklere, ta takımlara kadar tefrik edilir; ta ki her neferin muhtelif ve müteaddit münasebatı ve o münasebata göre vazifeleri tanınsın, bilinsin -ta, o ordunun

26 Nursi, B. S. (2012). Eski Said Dönemi Eserleri/İşarat. İstanbul: Yeni Asya, s. 590

27 Nursi, B. S. (2013). Muhakemat/3. Mukaddeme. İstanbul: Yeni Asya, s. 28

28 Nursi, B. S. (2012). Şualar. 7. Şua. İstanbul: Yeni Asya, s. 93

29 Hucurat Suresi: 13

efradları, düstur-u teavün altında hakiki bir vazife-i umumiye görsün ve hayat-ı içtimaiyeleri adanın hücumundan masun kalsın. Yoksa, tefrik ve inkısam, bir bölük bir bölüğe karşı rekabet etsin, bir tabur bir tabura karşı muhasemet etsin, bir fırka bir fırkanın aksine hareket etsin değildir.”⁽³⁰⁾

Yani insanların farklı yaratılmasının amacı, farklılıklarından dolayı birbirlerine kin ve düşmanlık beslemeleri değil bir yapbozun parçaları gibi, farklılıklarından yola çıkarak birbirini tamamlamalarıdır. Eğer bunu yapmazsa yaratılış amacına aykırı hareket etmiş olur. “Allah kadını erkek için değil, ikisini de birbiri için yaratmıştır.”⁽³¹⁾ Zira insan her zaman kendisinden başka varlıklara muhtaçtır. Bu muhtaç olma durumu onu, hiçbir şeye muhtaç olmayan, Samed olan Cenab-ı Hak’ka götürmelidir. Söz edilen farklılıklar birçok konu için düşünülebilir. Bediüzzaman 26. Mektubun 3. Mebhasında milletler arasındaki farklılıkları açıklamıştır. Aynı fikri zemin, kadın ve erkek arasındaki farklılıkları açıklamak için de kullanılabilir. Çünkü ayette “Biz sizi bir erkekle bir dişiden yaratık...” buyurulmaktadır.

“Kâinatın sahibi Vahid-i Ehad’dır yani Tek’tir (Bir), cinsiyet ise iki ile başlar ve “iki”yi gerektirir. O halde O’nun cinsiyeti de cinsiyete ihtiyacı yoktur. Esasen O Samed’dir yani onun hiçbir şeye ihtiyacı yoktur. Kadın-erkek farkı dahil bütün farklılıklar onun birliğini göstermek için yani ‘malumu ilam’ içindir.”⁽³²⁾

Cinsiyete bu şekilde bir bakış açısı, gündemden hiç düşmeyen kadın-erkek eşitliği tartışmasına da ışık tutmaktadır. Hz. Muhammed (asm) “üstünlük ancak takva iledir” buyurmuştur. İslâmiyet kadın-erkek arasındaki bir eşitlikten bahsetmez. Çünkü İslâmiyet kadın ile erkek arasında eşitlik kurma mücadelesi vermeyi gerektirecek bir sisteme sahip değildir. Kadın da erkek de Cenab-ı Hak’kın yarattığı birer varlıktır. Ve vazifeleri Esmâü’l-Hüsna’nın tezahürüdür. İsimlere aynalık yapmaktır. Aynanın rengi veya cinsiyeti önemli değildir. Önemli olan tek şey yansıtma eylemini ne kadar iyi yaptığıdır. Kadın-erkek arasında hiyerarşik ya da bir düzen kurmaya çalışmak, insanların anlayışlarının bir ürünüdür. Bu anlayış, İslâm toplumlarında cinsiyet kavramı çerçevesinde karşımıza çıkan neredeyse tüm sorunların da kaynağını oluşturmaktadır. Çünkü bir varlığın diğerinden üstün sayılması, diğerine tahakkümü beraberinde getirir. Tahakküm eden kesimin bir süre sonra emir ve yasakları kendi çıkarlarına göre yorumlaması ise kaçınılmazdır. Kadın ve erkek arasındaki dengenin bozulmasının ve yüzyıllar boyu iki cins arasındaki ilişkilerin hiyerarşik bir sistem içerisinde gelişmesinin doğal bir sonucu olarak, Müslümanlar arasında bu hiyerarşi zaman zaman dinî hükümlerle temellendirilmeye çalışılmış, kadının sosyal statüsünü zedeleyecek bazı ‘kurallar’ din adı altında toplum hayatına sirayet etmiştir. Bunun bir sonucu olarak dinin hükümleri ile toplumun gelenekleri bir yerden sonra ayırt edilememeye başlanmıştır. “Günümüzde kadının

İnsanların farklı yaratılmasının amacı, farklılıklarından dolayı birbirlerine kin ve düşmanlık beslemeleri değil bir yapbozun parçaları gibi, farklılıklarından yola çıkarak birbirini tamamlamalarıdır.

30 Nursi, B. S. (2012). Mektubat. 26. Mektub. İstanbul: Yeni Asya, s. 309

31 Hatemi, H. (1988). Kadının Çıkış Yolu. Ankara: Fecr: s. 17

32 Battal, A. (2011). Cinsiyetten Doğan Haklar ve Yükümlülükler, Köprü, 113. Sayı, s. 19

ikinci sınıf insan olarak değerlendirilmesi, töre adet ve geleneklere kurban edilmesi, geleneklerin din gibi algılanması sonucu kadının zulüm ve haksızlığa uğraması Cahiliyeye dönüş arzularından başka bir şey değildir.³³ Yine Gökçe'ye göre, Kur'an-ı Kerim'de kadın ve erkeğin ele alınışı, aynılık veya üstünlük yerine tamamlayıcılık üzerinedir.³⁴ Bu yüzden gerek cinsiyet eşitliğine yönelik, gerek toplumun başka kategorilerine yönelik eşitlik, ayrımcılık vs. ekseninde gelişen tartışmaların çözüme kavuşabilmesi için öncelikle Allah katında takva dışında hiçbir şeyin bir üstünlük sebebi olamayacağı hakikatinin kavranması gerekmektedir.

İslâm'ın kadına bakışının bir diğer özelliği de fitrat dini olmasının gereği olarak kadında bulunan özellikleri ön plana çıkarması, kadını bu özellikleri ile yüceltmesidir. Mesela feminizmin ısrarla reddettiği şefkat ve merhamet duygusu, İslâmiyet dairesi içinde kadına değer kazandıran bir özelliktir. Bediüzzaman Said Nursi bunu şöyle ifade etmiştir: "Risale-i Nur'un en mühim bir esası şefkat olmasından, nisâ tafesi şefkat kahramanları bulunmaları cihetiyle daha ziyade Risale-i Nur'la fitraten alâkadarlardır. Ve lillâhilhamd bu fitrî alâkadarlık çok yerlerde hissediliyor. Bu şefkattaki fedakârlık, hakikî bir ihlâsı ve mukabelesiz bir fedakârlık mânâsını ifade ettiğinden, şimdi bu zamanda pek çok ehemmiyeti var."³⁵

Sonuç

Kadın konusunun "sorun" olarak karşımıza çıkması insanlığın kadına bakış açısından kaynaklanmaktadır. Bugün kadının toplumsal statüsüne, sorumluluklarına, vs. bakıldığında görülecektir ki; Bediüzzaman'ın 'mimsiz medeniyet' olarak adlandırdığı medeniyetin kadından aldıkları verdiklerinden fazladır, beklentileri vaatlerini geçmiştir. Eşitlik ve özgürlük vaadi daha fazla sosyal baskı ve metalaşma olarak kadına yansımıştır. Eşit haklara sahip olma beklentisi 'aynı olma'ya dönüşmüştür. Erkeğin aksine kadın, birey olmaktan önce kadın olarak toplumda var olmuştur ve olmaktadır. Kadın veya erkek her insanın, kadını 'kadın' olmaktan önce bir insan olarak gören, hiçbir insana doğuştan sahip olduğu vasıflar nedeniyle üstünlük atfetmeyen ancak kadın ve erkeği aralarındaki farklılıkları gözeterek ve yaratılışlarına uygun şekilde hak ve sorumluluklar ile kuşatan İslâmiyet'in bakış açısı ile bakması, kadının meta olmaktan kurtulup yeniden değer kazanması için ön koşuldur.

KAYNAKÇA

- Battal, A. (2011). Cinsiyetten Doğan Haklar ve Yükümlülükler, Köprü, 11. Sayı
- Battal, A. (2020). Siyasetin Kadına Bakışı. Köprü, 152. Sayı
- Bayram, S. (2011). Tarih Boyunca Kadın ve Türk Edebiyatında Değişen Kadın İmgesi, Köprü, 113. Sayı

33 Gökçe, C. (2011). Aile Mutluluğu İçin Bazı Temel İlkeler. Köprü, 113. Sayı, s. 74

34 Gökçe, C. (2011). Aile Mutluluğu İçin Bazı Temel İlkeler. Köprü, 113. Sayı, s. 73

35 Nursi, B. S. (2012). Lem'alar. 24. Lem'a. İstanbul: Yeni Asya, s. 259

- Burak, B. (2011). Cumhuriyetin “Makbul Kadınları”. Köprü, 113. Sayı
- Butler, J. (2005). Cinsiyet Belası. İstanbul: Metis
- Büyükbaykal, C.I. (2007). Medyada Kadın Olgusu, İletişim Fakültesi Dergisi, 28. Sayı
- Erbay, H. (2019). Tarihsel Süreçte Dünyada ve Türk Toplumunda Kadın Algısı Ve Haklarının Gelişimi Üzerine Bir Değerlendirme, Ege Sosyal Bilimler Dergisi, 2. Sayı, 1. Cilt
- Gökçe, C. (2011). Aile Mutluluğu İçin Bazı Temel İlkeler. Köprü, 113. Sayı
- Göle, N. (1994). Modern Mahrem. İstanbul: Metis
- Güleçyüz, Y. (2011). ‘Tesettür Risalesi’ Üzerine... Köprü, 113. Sayı
- Hatemi, H. (1988). Kadının Çıkış Yolu. Ankara: Fecr
- Nursi, B. S. (2012). Eski Said Dönemi Eserleri. İstanbul: Yeni Asya
- Nursi, B. S. (2012). Lem’alar. İstanbul: Yeni Asya,
- Nursi, B. S. (2012). Mektubat. İstanbul: Yeni Asya
- Nursi, B. S. (2013). Muhakemat. İstanbul: Yeni Asya
- Nursi, B. S. (2013). Sözler. İstanbul: Yeni Asya
- Nursi, B. S. (2012). Şualar. İstanbul: Yeni Asya
- Özkul, O. (2011). 20. Yüzyıl’dan 21. Yüzyıl’a Geçişte Kadın Rolündeki Değişmeler ve Bu Sürecin Muhafazakâr Kadınlar Üzerindeki Etkileri. Köprü, 113. Sayı
- Yeni Asya Neşriyat Araştırma Merkezi. (2008). Başörtüsünden Türbana Tesettür, İstanbul: Yeni Asya